

Prilog 5. Protokoli za kolaboraciju

Ovdje donosimo četiri protokola za suradnju u školama koji su prilagođeni i inspirirani radom Nacionalnoga odbora za školsku reformu u SAD-u, brendiranoga kao *Critical Friends Group Work*, gdje *critical friend* ne poprima značenje „prijatelja koji kritizira”, nego „neophodnoga”, odnosno „nužnoga” prijatelja s kojim ostvarujemo kolegijalni odnos kao temelj za obostrani rast. Navedeni je rad posvećen učenju kreiranja i održavanja **kulture kolaboracije** s kolegama kako bismo dijelili znanja i vještine, rješavali probleme i **inovirali nastavničku praksu** s ciljem unapređenja i promoviranja učenja, s učenicima u fokusu. Odabrani protokoli namijenjeni su za suradnju, analizu dileme, slavljenje uspjeha i prostora ugođe, rizika i opasnosti. Sve su to aktivnosti s nizom koraka koji služe ugodnomu, produktivnomu i uključivomu prijenosu ideja, stavova i razmišljanja. Kod svih je ovih protokola preporučljivo da jedan od sudionika bude voditelj aktivnosti, **nepristrani koordinator** koji će voditi računa o ravnomjernom sudjelovanju svih sudionika protokola te paziti da nitko ne „preuzme” aktivnost na račun asertivnosti ili položaja u hijerarhiji. Preporučljivo je upotrebljavati mjerač vremena kako bi se pojedini koraci protokola završili na vrijeme i kako cijela aktivnost ne bi predugo trajala.

a. Kreativno mozganje i izmjena ideja

Svrha je ovoga protokola prikupiti ideje od kolega i ostalih sudionika te **otključati fazu u kojoj smo „zapeli”**. Primjena je raznolika: unaprijediti nastavni plan, sročiti projektni zadatak, oblikovati međudisciplinarnu ili međupredmetnu nastavnu jedinicu i dr.

Tablica 16. Protokol za kolaboraciju – kreativno mozganje i izmjena ideja

Veličina skupine: 10 – 20 sudionika Trajanje: 45 min	
Priprema: Facilitator i izlagač teme sastavljaju pitanje u fokusu, na koje će se skupina uvijek moći pozvati. Potrebno je donijeti materijal za bilješke i ohrabriti sudionike da podijele neizgovorene ideje u pisanom obliku.	
Koraci:	
1. Izlaganje ~ 10 min	Nakon što je koordinatorski sudionicima ukratko iznio korake protokola, jedna osoba ili više njih izlažu gdje su zapeli ili u vezi s čim prikupljaju ideje i iskustva. Ostatak skupine vodi bilješke. Izlaganje završava postavljanjem pitanja koje će služiti kao fokus i koje jasno definira što se od skupine traži.
2. Razjašnjavaње ~ 5 min	Svaki sudionik postavlja po jedno pitanje razjašnjavanja (Prilog 3/b) na koje izlagač kratko odgovara. Svrha nije znati sve detalje, nego objasniti kontekst situacije.
3. Razmjena ideja (engl. <i>brainstorm</i>) 1. dio ~ 10 min	Izlagač se odvaja od skupine, dakle ne sudjeluje u ovom koraku, nego samo „prisluškuje” vodeći bilješke. Važno je da izlagač ne ostvaruje kontakt očima s ostatkom skupine, a ostali ga spominju u trećem licu jednine (npr. „Marko je rekao”, umjesto „ti si rekao”). Skupina raspravlja o tom što su čuli i daje prijedloge. Važno je ne formulirati prijedloge riječima „trebao bi”, „morao bi”, nego, recimo, „pitam se kako bi..., što bi..., kada bi...”. Odvojenost od skupine izlagaču omogućuje da se usredotoči na slušanje i da se ne zamara objašnjavanjem ili zauzima obrambeni stav.
4. Osvrt ~ 5 min	Koordinator pita izlagača želi li da se skupina usredotoči na neki određeni segment i poziva izlagača da se ponovno pridruži skupini ako to želi. Facilitator poziva skupinu na osvrt i sažimanje ideja koje su do toga trenutka iznesene.
5. Ponoviti korake 3 i 4 po želji.	

b. Analiza dileme

Svrha ovoga protokola jest pomoći pojedincu da **što dublje razmišlja** o dilemi, problemu, izazovu ili nedoumici, koristeći se strukturiranim pristupom postavljanjem pitanja.

Tablica 17. Protokol za kolaboraciju – analiza dileme

Veličina skupine: do 15 sudionika Trajanje: ~ 60 min Priprema: Facilitator i izlagač teme sastavljaju pitanje u fokusu, na koje će se skupina uvijek moći pozvati. Valja pripremiti materijal za bilješke, npr. blokiće ili samoljepive papiriće koji se poslije mogu ostaviti izlagaču.	
Koraci:	
1. Izlaganje ~ 10 min	Nakon što je koordinator sudionicima ukratko iznio korake protokola, izlagač predstavlja predmet dileme i završava postavljanjem pitanja koje će služiti kao fokus i koje jasno definira što se od skupine traži.
2. Razjašnjavanje ~ 5 min	Svaki sudionik postavlja po jedno pitanje pojašnjavanja (Prilog 3/b), na koje izlagač kratko odgovara. Svrha nije znati sve detalje, nego objasniti kontekst dileme.
3. Parafraziranje ~ 10 min	Izlagač se odvaja od skupine, dakle ne sudjeluje u ovom koraku, nego samo „prisluškuje” vodeći bilješke. Važno je da izlagač ne ostvaruje kontakt očima s ostatkom skupine, dok se ostali na njega referiraju u trećem licu jednine (npr. „Marko je rekao”, umjesto „ti si rekao”). Skupina sažima ono što je od izlagača čula kao odgovor na pitanje „Što smo čuli?”. Svaki sudionik trebao bi ponoviti riječi izlagača što je moguće točnije, bez vlastitih interpretacija i insinuacija (za to će biti prilike poslije) upotrebljavajući rečenične strukture poput „Čuo/Čula sam da Marko kaže...”. Odvojenost od skupine izlagaču omogućuje da se usredotoči na slušanje i da se ne zamara objašnjavanjem ili da zauzima obrambeni stav.
4. Interpretiranje ~ 5 min	Skupina interpretira značenje dileme koju su čuli kao odgovor na pitanje „Što je ustvari posrijedi?” ili „Što nismo čuli?”. Ovaj korak izlagaču pomaže saznati kako ostali razmišljaju i što razumiju iz njegove dileme te mu pomaže dalje promišljati o svojoj dilemi.
5. Postavljanje pronicljivih pitanja ~ 10 min	Izlagač se ponovno priključuje skupini, koordinator ga upita želi li što-god razjasniti, a skupina počinje sastavljati pronicljiva pitanja koja bilježi na papiriće, čita naglas (izlagač ne odgovara!) i uručuje izlagaču. Izlagač zatim bira pitanja koja su mu odjeknula kao najsnažnija i daje odgovore po želji. Izlagač ne mora odgovoriti na sva pitanja niti time umanjuje njihovu važnost. Cilj aktivnosti nije pronaći rješenje, nego omogućiti izlagaču da razmišlja drugačije i dati mu uvid u novu perspektivu do koje sam nije uspio doći.
6. Predlaganje ~ 10 min	Izlagač se fizički opet odvaja od skupine, a ostatak skupine daje prijedloge kao odgovor na pitanje „Što sada?”. Važno je ne formulirati prijedloge riječima „trebao bi”, „morao bi”, nego, primjerice, „pitam se kako bi... što bi...kada bi...”. Moguće je da će u tom koraku skupini sinuti nova i drugačija ideja koja dotada još nije iznesena.

c. Slavljenje uspjeha

Svrha je ovoga protokola **analizirati vlastite uspjehe** kako bismo iz njih učili. Uspjeh možemo definirati kao niz radnji koje su se pokazale učinkovitima u postizanju kojega cilja. Ovaj protokol može kreirati **ozračje međusobnoga poštovanja i povjerenja**.

Tablica 18. Protokol za kolaboraciju – slavljenje uspjeha

Veličina skupine: nema ograničenja, polaznici u trijadama Trajanje: ~ 60 min	
Priprema: Koordinator ohrabruje i potiče sudionike kako bi se odvažili podijeliti segment iz svoje nastavničke prakse – onaj kojim su zadovoljni. To može biti nastavni plan iz <i>online</i> ili redovite nastave, određena aktivnost provedena tijekom nastave, primjer komunikacije s roditeljima, vrednovanje znanja i dr. Svi sudionici u tišini za sebe zabilježe značajke svojega uspjeha, a zatim formiraju tročlane skupine u kojima će svaki član trijade izložiti svoje iskustvo uspjeha.	
Koraci:	
1. Izlaganje ~ 3 min	Prvi izlagač u svakoj zasebnoj trijadi izlaže uspjeh sa što više pojedinosti. Ostalo dvoje sudionika, slušači, vode bilješke.
2. Razjašnjavanje ~ 2 min	Slušači postavljaju pitanja razjašnjavanja (Prilog 3/b) kako bi bolje shvatili značajke uspjeha i uklonili eventualne nejasnoće.
3. Analiza ~ 5 min	Izlagač se okreće od ostalih dvoje kako bi se fokusirao na slušanje njihove interpretacije njegova uspjeha. Slušači tada analiziraju uspjeh izlagača u 3. licu i nude dodatne uvide u uspjeh.
4. Osvrt ~ 3 min	Izlagač se ponovno pridružuje trijadi koja nastavlja rad raspravom o tom kako to što su čuli i naučili mogu primijeniti u svojoj praksi.
5. Ponoviti korake 1 – 4 za svakoga člana trijade.	

d. Zone ugone, rizika i opasnosti

Svrha ovoga protokola jest prepoznati i podijeliti različite reakcije i osjećaje različitih ljudi na jednake poticaje i zahtjeve okoline. Ovaj protokol često rezultira kreiranjem **ozračja ranjivosti i povjerenja**. Posebno je učinkovit kao aktivnost koja prethodi nekoj drugoj aktivnosti u kojoj će se od sudionika zahtijevati radnje koje im mogu izazvati stres. Sudionici iskazuju svoju reakciju na određeni podražaj kretanjem, umjesto verbalno.

Tablica 19. Protokol za kolaboraciju – zone ugone, rizika i opasnosti

Veličina skupine: do 30 sudionika Trajanje: ~ 45 min	
Priprema: Organizacijom prostorije ili oznakama na podu koordinator označava zone ugone, rizika i opasnosti. Zona opasnosti jest u središtu, zona rizika u polju koje ju okružuje, a zona ugone u najširem vanjskom polju izvan zone rizika.	
Koraci:	
1. Objašnjenje ~ 5 min	Koordinator objašnjava i upućuje na zone ugone, rizika i opasnosti. U zoni ugone osjećamo se opušteno, bez tenzija ili stresa u vezi s konkretnim podražajem. U zoni rizika osjećamo određenu neugodu i nervozu, s određenom „dozom” stresa, no još smo voljni riskirati. U zoni opasnosti osjećamo svojevrsan strah, zauzimamo obrambeni stav i najradije bismo pobjegli od uzroka našega stanja.
2. Aktivnost ~ 10 min	Facilitator najavljuje kako će pročitati opise niza situacija u kojima se možemo naći i upućuje sudionike da zakorače u onu zonu (ugode, rizika ili opasnosti) koja odgovara njihovim reakcijama, odnosno osjećajima u vezi s tim podražajem. Cilj je da sudionici kretanjem iskažu svoje reakcije i osjećaje i da uvide koliko se međusobno razlikuju.
Primjeri situacija	a) pjevati pred svojim učenicima b) pjevati pred svojim kolegama c) govoriti pred ravnateljem i stručnim timom d) plesati na priredbi e) otputovati izvan zemlje u državu čiji jezik ne govorim f) voditi razgovor o: i) vjeri – s nekim tko nije moje vjeroispovijesti ii) politici – s nekim tko ne dijeli moja politička uvjerenja g) kušati hranu koju nikad prije nisam kušao i za koju nisam siguran što je h) suočiti se s kolegom u vezi s nečim što mi smeta ili me opterećuje itd.

Napomena: Okvirna vremena trajanja protokola ne odgovaraju točnom zbroju trajanja pojedinih koraka u protokolu jer je redovito potrebno više vremena za postavljanje uvjeta, razjašnjavanje uloga i osvrt na cijelu aktivnost.